

İlköğretim Düzeyindeki Öğrencilerin Rehberlik Gereksinimleri

Dr. Yasemin AKMAN

H. Ü. Eğitim Fakültesi , Eğitim Bilimleri Bölümü

Özet — Bireylerin kendilerini ve diğerlerini tanımasına, kişisel, eğitsel ve mesleki alanlarda beceriler kazanmasına yardım süreci olarak tanımlanabilecek rehberlik çalışmalarının genel amacı, ilk ve orta öğretim düzeyi için farklılık göstermemesine karşın rehberlik hizmetleri yurdumuzda henüz ilköğretim düzeyinde yaygınlaşmamıştır. Bu yazıda 6-14 yaş grubunu kapsayan ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin hangi alanlarda rehberliğe gereksinmelerinin yoğunlaştığı ve bu alanlarda verilen profesyonel rehberlik yardımının önemi tartışılmaktadır.

Summary — Guidance Needs of Elementary School Students.

The general purpose of the guidance and counseling, which can be described as understanding self and others, acquiring skills in social, personal, educational and career areas, does not show any significant difference in elementary and secondary education. However, in our country, the guidance and counseling organization has not yet started in elementary level. In this article, the particular fields in which elementary school children's guidance needs will be discussed. In addition to this, the importance of professional help of offered in these fields will be emphasized.

Yurdumuzda rehberlik alanında yapılan çalışmalara göz atıldığında, henüz "ilkokullar ya da ilköğretim okullarında rehberlik çalışmalarının durumu nedir?" biçiminde bir soru bile sorulamadığını görüyoruz. Gerekliliğinden hep söz edilmesine karşın, birkaç özel okul dışında, özellikle 6-11 yaş grubunun kapsadığı ilkokul, yani ilköğretimin ilk düzeyinde rehberlik servisleri işlevsel değildir. Örgün eğitim ile ulaşılması gereken hedef "öğrencilerin potansiyellerinin açığa çıkarılması" olarak da tanımlanabilir. Tanımlanan amaç ulaşılabilirliği için de, işlevsel rehberlik servislerinin ilkokullarda yer almasının önemi yadsınamaz.

İlköğretim alanında rehberlik ile ilgili yapılan çalışmalara göz atıldığında, alanda gelişmiş ülkelerden A.B.D.'de de, ilkokullardaki rehberlik servislerinin orta dereceli okullara oranla daha geç organize olduğu görülmektedir. Rotter (1990) A.B.D.'de ilk kez 1965 yılında, rehberlik çalışmalarının ilköğretim düzeyinde, gelişimsel rehberlik anlayışı ile pilot okullarda denemeye başladığını ifade etmektedir. Bu alanda görev alacak uzmanlara ise, 1968'de ASCA "Amerikan School Counsellor Association" tarafından bir standart getirilmiş ve ilköğretim düzeyinde rehber uzman olarak görev alabilmek için en az "iki yıllık, tam zamanlı teorik + gözetim altında uygulamalı çalışmayı, içeren lisansüstü eğitim" koşulu getirilmiştir. ASCA tarafından 1978 yılında belirlenen, daha sonra 1984'de

yeniden ele alınan, ilköğretimde rehber uzmanın görev tanımı şöyle ifade edilmektedir :

"Okul danışmanı gelişimsel rehberlik programları ile ilkokul öğrencilerinin sosyal, kişisel, eğitsel ve mesleki alanlarda beceriler kazanmasına bireysel ya da grup çalışmaları ile yardımcı olur..." (Rotter, 1990).

Görüldüğü gibi, gelişimsel rehberlik anlayışı A.B.D.'de ilköğretim düzeyinde de kabul görmektedir. Rehberliğin genel amaçlarından biri de bireyin kendisini tanımasına ve potansiyellerini açığa çıkarmasına yardım etmektir ve bu amaç ilköğretim düzeyi içinde bir değişiklik göstermemektedir.

Bizde de ilköğretim çağındaki öğrencilerin, ortaöğretim düzeyinde olduğu gibi eğitsel ve psikososyal olarak gelişmelerine yardımcı olmak için rehberliğe gereksinimleri bulunmaktadır. 6-14 yaş grubu içinde ele aldığımız ilköğretim çağındaki öğrencilerin rehberliğe olan gereksinimleri Nelson (1972) tarafından 4 ana başlık altında özetlenmektedir :

1. Düzeltici rehberliğe olan gereksinme
2. Kısa süreli ya da acil yardıma olan gereksinmelere yönelik rehberlik
3. Araştırmaya, keşfetmeye olan gereksinmeye yönelik rehberlik
4. Gelişimsel gereksinmelere yönelik rehberlik

Yukarıda değinilen gereksinimler doğrultusunda yapılabilecek rehberlik çalışmaları, aşağıda kısaca açıklanmıştır.

Düzeltilici Rehberliğe Olan Gereksinimler

Burada düzeltilici rehberlik ile kastedilen, bazı istenmedik davranışların düzeltilmesinden çok, öğrencinin olumsuz benlik algısının düzeltilmesidir. Genel ya da belirli alanlara yönelik olarak çocuğun kendisini "zayıf, güçsüz, işe yaramaz..." olarak algılamasına yol açan olumsuz benlik algısı, büyük ölçüde öğrencinin aile okul ilişkileri, geçirilmiş önceki başarısızlık yaşantılarından kaynaklanır. İlkokul yıllarında geliştirilen olumsuz benlik algısının, daha sonraki yıllarda da başarısızlık potansiyelini beraberinde getirdiği bilinmektedir. Rehber uzmanın görevlerinden biri, öğrencilerin olumsuz benlik algılarını gerçekçi benlik algılarıyla değiştirmelerine yardımcı olmaktır. Bu yardım süreci içinde rehber uzman, belirgin uyum sorunlarına yönelik yaptığı çalışmalar dışında, bireysel rehberlikten çok grup rehberliği ve konsültasyon çalışmaları ile, okulda, öğrencilerin değişik yaşantılar geçirerek potansiyellerini keşfetmelerine yardımcı olacak bir ortam sağlanmasına çaba gösterir. Bir taraftan da ailelerin ve öğretmenlerin, öğrencilere yönelik olumlu tutumlar geliştirmelerine de yardımcı olarak, öğrencilerin benlik algılarını değiştirmelerine dolaylı katkıda bulunur.

Kısa Süreli Ya da Acil Yardıma Olan Gereksinimler

İçinde bulunulan gelişimsel düzeye bağlı olarak bireyin acil ya da anlık yardıma olan gereksinimlerinin niteliği de değişiklik göstermektedir. "Yeni bir kardeşin olması" ya da "sıra arkadaşının başka bir kente taşınması"... bir ilköğretim öğrencisini, bir lise öğrencisine oranla çok daha fazla sarsabilir. Yetişkinlere anlamsız gelebilen sorunları çocuğun gözüyle görüp irdeleyebilen profesyonel bir yaklaşım, çocuğun uyumunu kolaylaştıracaktır. Bunun dışında hastalık, boşanma gibi acil yardım gerektiren örseleyici yaşantılarda da, rehber uzman çocuğun yanında olmalıdır.

Araştırma ve Keşfetmeye Olan Gereksinimler

İlköğretim yıllarında çocuklarda "başarılı olmak" güdüsü baskındır. Ancak, bu dönemde zaman zaman öğretmenler ya da veliler tarafından benimsenen hatalı bir tutum, öğrencinin genel başarısını, Matematik, Türkçe gibi temel derslerdeki başarıyı ölçüt olarak değerlendirmeleridir. Bu ölçüt bir süre sonra öğrenci

tarafından da benimsenip, o derslerde arkadaşları kadar başarılı olamayınca, kendini tümüyle başarısız algılaması durumunu ortaya çıkarabilir. Kuşkusuz ilköğretim yıllarında okuma, yazma, aritmetik ile ilgili becerilerin kazanılmasının gereği ve önemi yadsınamaz. Ancak, uyarıcı eksikliği gibi nedenlerle arkadaşlarından bu derslerde biraz geride kalan öğrencilerin, kendilerini tümüyle başarısız olarak algılamalarına izin verilmemelidir. İleri yıllardaki yeterlilik duygularının kökenlerinden biri olarak kabul edilebilecek olan ilköğretim yıllarındaki başarısızlık algısının üstesinden gelinmesinde ve her öğrencinin yeteneği olduğu alanlarda başarı duygusunu yaşamalarında, rehberliğin önemi büyük olmaktadır. Kendilerine uygun ortamlar sunulduğunda keşfetmeye, araştırmaya, öğrenmeye açık ve istekli olan ilköğretim öğrencilerine, uygun çevresel koşulların sağlanmasında, öğrencilerin eksik yönlerinin bireysel farklılıklar dikkate alınarak giderilmesinde, rehberlik servisi öğretmene, a babaya ve öğrencinin kendisine yardım vermeye hazır olmalıdır.

Gelişimsel Gereksinimler

Bilindiği gibi, her gelişim döneminde yerine getirilmesi gereken gelişim ödevleri bulunmakta ve bir gelişim döneminin sağlıklı olarak geçirilmesi, büyük ölçüde önceki gelişim ödevlerinin yerine getirilmesine bağlı bulunmaktadır. İlköğretim çağındaki gelişim ödevlerine örnekler olarak okuma, yazma ve aritmetik ile ilgili üç temel akademik beceriyi kazanmak, diğer kişilerle bağımsız sosyal ilişkiler kurmak, arkadaş ve öğretmenlerini anlamak ve onlar tarafından da anlaşılacak, duygularını kontrol etmeyi ve onlarla başa çıkmayı öğrenmek verilebilir.

Gelişim görevlerinin yerine getirilmesinde çocuğa yapılan profesyonel rehberliğin, hem içinde bulunulan gelişim dönemindeki, hem de sonraki gelişim dönemlerindeki sağlıklı gelişimi kolaylaştıracağı ortadadır.

Görüldüğü gibi, çocukların zamanlarının büyük bir bölümünü geçirdikleri eğitim kurumlarına, gerekli akademik becerilerin kazanılması kadar, öğrencilerin psiko-sosyal olarak sağlıklı gelişmeleri açısından da önemli rol düşmektedir. İlkokul öğretmeninin öğrencilerinin bilişsel ve psiko-sosyal gelişmeleri üzerindeki payı büyük olmaktadır. Ancak, ilköğretim öğretmenleri yetiştirmeleri gereken müfredat programı, ilgilenmeleri gereken öğrenci sayısının çokluğu ve aldıkları eğitim gereği öğrencilerinin akademik

eğitimi üzerinde daha çok durmakta, psiko-sosyal gelişimleri ile göreceli olarak daha az ilgilenmektedirler. İlköğretim okullarında görev alacak rehber uzmanlar, bu eksikliği giderecek profesyonel kişilerdir ve ilköğretimin her düzeyinde yerlerini almalıdırlar.

A.B.D.'nde ilköğretim okullarında rehber uzmanlar üzerinde yapılan survey tipi bir araştırmada, uzmanların ilkokullarda yerine getirdikleri görevler şöyle özetlenmektedir (Morse ve Russel, 1989):

1. Öğrencilerin davranış, tutum ve gelişmelerine yönelik olarak öğretmenlerle birlikte yaptıkları konsültasyon çalışmaları ile öğretmenlerin öğrencilerini daha iyi tanımalarına yardımcı olmak,

2. Grup rehberliği çalışmaları ile gerekli sosyal becerilerin kazanılmasında öğrencilere yardımcı olmak,

3. Benlik algılarını geliştirmek ve zenginleştirmek için öğrencilerle grup çalışmaları yapmak,

4. Grup çalışmaları ile öğrencilerin kendilerinin ve başkalarının duygularını anlamalarını kolaylaştırmak,

5. Grup çalışmalarıyla öğrencilerin problem çözme davranışlarını geliştirmek.

Bu araştırma sonucundan da izlenebileceği gibi rehberlik programlarının ilköğretimde uygulanması, öğrencilerin gelişmelerini çok yönlü olarak desteklemektedir.

Sonuç

Özet olarak, rehberlik çalışmalarının bizim okullarımızda ilköğretim düzeyinde de yer almasının, öğrencilerimizin potansiyellerinin açığa çıkarılmasında katkısı olması beklenmektedir.

İlköğretim düzeyindeki öğrencilerin, orta dereceli okulların öğrencileri ile karşılaştırıldıklarında, bilişsel ve sözel yetenekleri açısından henüz daha geride oldukları bilinmektedir. Bu nedenle, rehberliğin genel amaçlarının her iki düzeyde de aynı olmasına karşın, ilkokul öğrencisini anlamaya, onun da kendisini anlamasına yönelik rehberlik tekniklerinin, zaman zaman ortaöğretimde uygulanan tekniklerden farklılık göstermesi gerekmektedir. Örneğin lise öğrencisi ile danışma ilişkisinde sözel teknikler kullanılabilirken, ilkokul öğrencisi için "oyun" ilişki kurma aracı olarak kullanılabilir.

Çeşitli yaşlardaki çocukların psiko-sosyal, bilişsel olarak tanınması ve değerlendirilmesine yönelik kuramsal ve uygulamalı derslerin, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Lisans ve Lisans-üstü programlarında daha ağırlıklı olarak yer alması ya da en azından bu alana ilgi duyanlar için seçmeli derslerin sayısının artırılması yerinde olacaktır. Böylece, hem ileride istihdam olanakları sağlayacak potansiyel bir alan olarak kabul edilebilecek ilköğretim okullarına, hem de psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerine, küçük yaş grupları ile çalışmalar için görev alacak daha yetkin uzmanların yetiştirilmesi sağlanacaktır.

Kaynakça

Nelson, R. (1972). *Guidance and Counseling in the Elementary School*. New York : Holt, Rinehart, Winston.

Morse, C.L., Russel T. (1989). How elementary counselors see their role : An empirical study. *Elementary School Guidance and Counseling*, 23, 54-62.

Rotter, S.J. (1990). Elementary school counselor preparation : Past, present and future. *Elementary School Guidance and Counseling*, 24, 180-188.